

Klimaatadaptatie: **ZO DOEN WE DAT IN WEST-OVERIJSSSEL**

---

*Kompas voor de aanpak van hitte,
droogte, wateroverlast en overstromingen
in West-Overijssel*

Inhoud

1. Uitvoering DPRA in West-Overijssel	<u>3</u>
2. Leefomgeving en mensen in steden, dorpen en platteland weerbaar maken voor klimaatverandering	<u>5</u>
3. We beginnen niet op nul	<u>6</u>
4. De opgave in West-Overijssel	<u>7</u>
5. Leidende principes	<u>9</u>
6. Stimulering & Monitoring	<u>12</u>

1. Uitvoering DPRA in West-Overijssel

Het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie (DPRA) is een gezamenlijk plan van gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk om Nederland voor 2050 klimaatbestendig en waterrobuust in te richten. Het Deltaplan versnelt en intensificeert de aanpak van de gevolgen van klimaatverandering, zoals wateroverlast, hittestress, droogte en overstromingen.

In hoeverre we last krijgen van de effecten van klimaatverandering in West-Overijssel, hangt onder meer af van de inrichting van onze omgeving en het natuurlijke systeem. Onze omgeving is heel divers, denk maar aan de verschillen tussen stad en buitengebied, hoge en lage delen en ook klei-, veen- of zandgrond. Bovendien zijn bepaalde groepen of infrastructuren en gebouwen veel kwetsbaarder dan andere. De effecten van klimaatverandering en daarmee de opgaven zijn daarom niet overal hetzelfde.

Aan de slag

Volgend op het DPRA moeten alle gemeenten, waterschappen en provincies samen aan de slag om de gevolgen van klimaatverandering te voorkomen of te beperken. Veel gemeenten zijn al volop bezig in de openbare ruimte. Ook zijn zij in gesprek met en stimuleren zij hun inwoners en ondernemers om op hun eigen terrein maatregelen te nemen, bijvoorbeeld door subsidieverlening, informatieverstrekking of praktische ondersteuning.

Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie

RIVUS

Door gemeenten, waterschap en provincie wordt ook samengewerkt op regionaal niveau. In West-Overijssel werken de gemeenten Deventer, Olst-Wijhe, Raalte, Dalfsen, Zwolle, Staphorst, Zwartewaterland, Kampen en Waterschap Drents Overijsselse Delta en de provincie Overijssel samen in de Werkregio RIVUS. Er wordt kennis gedeeld, samen onderzoek gedaan en soms ook samengewerkt aan (gezamenlijke) projecten. Zo zijn in de afgelopen periode de kwetsbaarheden in de gemeenten en de regio in kaart gebracht. Ook zijn lokaal en regionaal Risicodialogen gevoerd met partnerorganisaties, die onderdeel zijn van de oplossingen.

Kompas

Gemeenten, waterschap en provincie in West-Overijssel doen veel zelf. Daarbij zijn er grote overeenkomsten in aanpak, proces en uitvoering. Daarom is in dit document vastgelegd wat we als opgave zien, hoe we willen samenwerken en wat bij de aanpak van klimaatadaptatie in West-Overijssel onze leidende principes zijn. In die zin kan dit document dan ook worden gezien als een gezamenlijk ontwikkeld Kompas voor de aanpak van hitte, droogte, wateroverlast en overstromingen. Klimaatadaptatie: zo doen we dat in West-Overijssel.

De naam RIVUS

De Romeinen hadden vanaf het Forum Romanum een riool lopen naar de Tiber, die de Cloaca Maxima genoemd werd. De woorden riool en riolering stammen ook uit die tijd: rivulus. In het Latijn het verkleinwoord van rivus. Dit betekent beek/kanaal voor irrigatie of afvoer.

2. Leefomgeving en mensen in steden, dorpen en platteland weerbaar maken voor klimaatverandering

West-Overijssel bestaat uit oude en nieuwe grond. Door de eeuwen heen mede ontstaan door weersextremen en veranderingen in het klimaat. Van hoge droge zandgronden tot rivierlandschappen met dijken. En van veenweidegebieden tot polders. Al honderden jaren wordt hier geleefd met water als VRIEND én VIJAND. Menige storm en overstroming heeft veel verdriet en schade gebracht, maar handel via de IJssel en de Zuiderzee, bouwen op de hoge zandruggeten en landbouw op de vruchtbare rivierklei, zorgden ook voor welvaart en voorspoed.

“Leven met water” wordt “Leven met klimaatverandering”

Met deze ervaring uit het verleden kunnen de inwoners, ondernemers, overheden en organisaties in West-Overijssel een stootje hebben. “Leven met water” zou vanzelfsprekend “leven met klimaatverandering” moeten worden. Toch gaat dat niet vanzelf. Het urgentiebesef is groot bij gemeenten, waterschap, provincie en partnerorganisaties. Niet alleen vanwege leefbaarheid en vitaliteit, maar ook omdat de economische impact groot is als we niets doen.

Niemand wil ..

Want niemand wil het risico lopen dat bedrijfsprocessen vastlopen, evenementen niet door kunnen gaan en dat nieuwbouw op de verkeerde plek staat. Of dat we in de toekomst onze ziekenhuizen niet goed kunnen bereiken, tunnels steeds af moeten sluiten of een groeiend aantal storingen krijgen in de energievoorziening. Niemand wil ook dat onze boeren hun land niet goed kunnen bewerken en

dat mensen dieren hittestress ervaren. Of dat in onze dorpen en steden inwoners langdurige overlast, schade of stress ervaren en dat de natuur onomkeerbare schade ondervindt. Om dit soort scenario's te voorkomen werken gemeenten, waterschap, provincie en samenleving stevig door om kwetsbaarheden om te zetten in weerbaarheid en toekomstperspectief. We willen de nadelige gevolgen van klimaatverandering beperken en onze steden, dorpen en platteland zo inrichten dat de mensen die er wonen, werken en recreëren weerbaar zijn voor de klimaateffecten.

Kansen

Klimaatverandering zorgt echter niet alleen voor nadelige opgaves en problemen, maar brengt ook kansen met zich mee. Kansen voor creatieve oplossingen, meer gevarieerde (en vaak ook groenere) inrichting van het landschap, dorpen en steden. Maar ook economische groei, innovatie en nieuwe vormen van samenwerking. Door deze kansen te benutten zorgen we voor klimaatbestendigheid voor toekomstige generaties en geven we invulling aan de ambities en meerwaarde van het NOVI-gebied “Regio Zwolle laat Nederland klimaatbestendig groeien”.

Leidende principes

De leidende principes in dit document zijn voor ons uitgangspunt. Als we als gemeenten, waterschap en provincie met eigen projecten, programma's en initiatieven bezig zijn, maar ook als we de samenwerking zoeken met onze partners binnen de Werkregio RIVUS.

3. We beginnen niet op nul

De regio West-Overijssel kent al een eeuwenoude traditie als het gaat om de spanning tussen water als vriend en vijand. Het landschap van terpen, uiterwaarden, dijken en weteringen is daar een zichtbaar resultaat van. Anticiperen op (klimaat) verandering is voor ons dus niet nieuw. Al zijn droogte en hittestress wel meer recente opgaven, die de komende jaren om extra aandacht vragen.

In afgelopen jaren is er door gemeenten, waterschap en provincie al heel wat in gang gezet. Grote programma's als Ruimte voor de Rivier en Ruimte voor de Vecht hebben bijgedragen aan forse verbetering van de waterveiligheid, in combinatie met versterking van natuur en landschap. Het meer recente Hoogwaterbeschermingsprogramma en het Integraal Rivier Management gaan daarmee door. In de regio IJssel-Vechtdelta is met een aantal projecten ook volop geëxperimenteerd met innovatieve oplossingsrichtingen voor klimaatadaptatie, waarvan de opgedane kennis is geborgd en gedeeld.

Gemeentelijke praktijkvoorbeelden

Mooie gemeentelijke projectvoorbeelden zijn ook: Waterfront Dalfsen, het Groene Daken Hanzekwartier in Deventer, het Klimaat Actief

Speelplein in Genemuiden, de routekaart klimaat in Olst-Wijhe, de pilot Onderwaterdrainage van 10 Staphorster boeren, vergroening Stationsstraat Raalte, de aanpak van de vooroorlogse wijk Brunepe in Kampen, de Wadi-Rotonde, het stationsgebied en de Pannenkoekendijk in Zwolle, Groene Schoolpleinen enz. Deze lokale projecten dragen ook bij aan het realiseren van de regionale doelen.

Regioprogramma's

Daarnaast lopen er in West-Overijssel grotere programma's, waarin partijen uit het veld en overheden samenwerken. Voorbeelden daarvan zijn: Zoetwatervoorziening Oost-Nederland (o.a. m.b.t. droogteproblematiek), het programma Agrarisch Waterbeheer van WDO Delta en de LTO, de nieuwe normering voor de Sallandse Weteringen, de initiatieven rondom Regio Zwolle met NOVI-status ("De Regio Zwolle laat Nederland Klimaatbestendig groeien") en alle activiteiten, die worden ondernomen binnen de uitvoering van het Regionaal Adaptatieplan Overijssel.

Zelfstandig en samen

Gemeenten, waterschap en provincie kiezen er in West-Overijssel voor om boven op de eigen programma's mee te bewegen in deze lopende regionale projecten, processen en initiatieven. We voelen ons verantwoordelijk om mee te sturen, impulsen te geven en bij te dragen. Daar waar dat van toegevoegde waarde is, pakt RIVUS als samenwerkingsverband de handschoen op bij samenwerkingsprojecten en kennisuitwisseling. Binnen de samenwerkingspartners, maar ook met maatschappelijke organisaties, bewoners en ondernemers. Met deze tweesporen-aanpak op lokaal en regionaal niveau, gaat het lukken om in West-Overijssel in 2050 Klimaatbestendig en Waterrobuust te zijn.

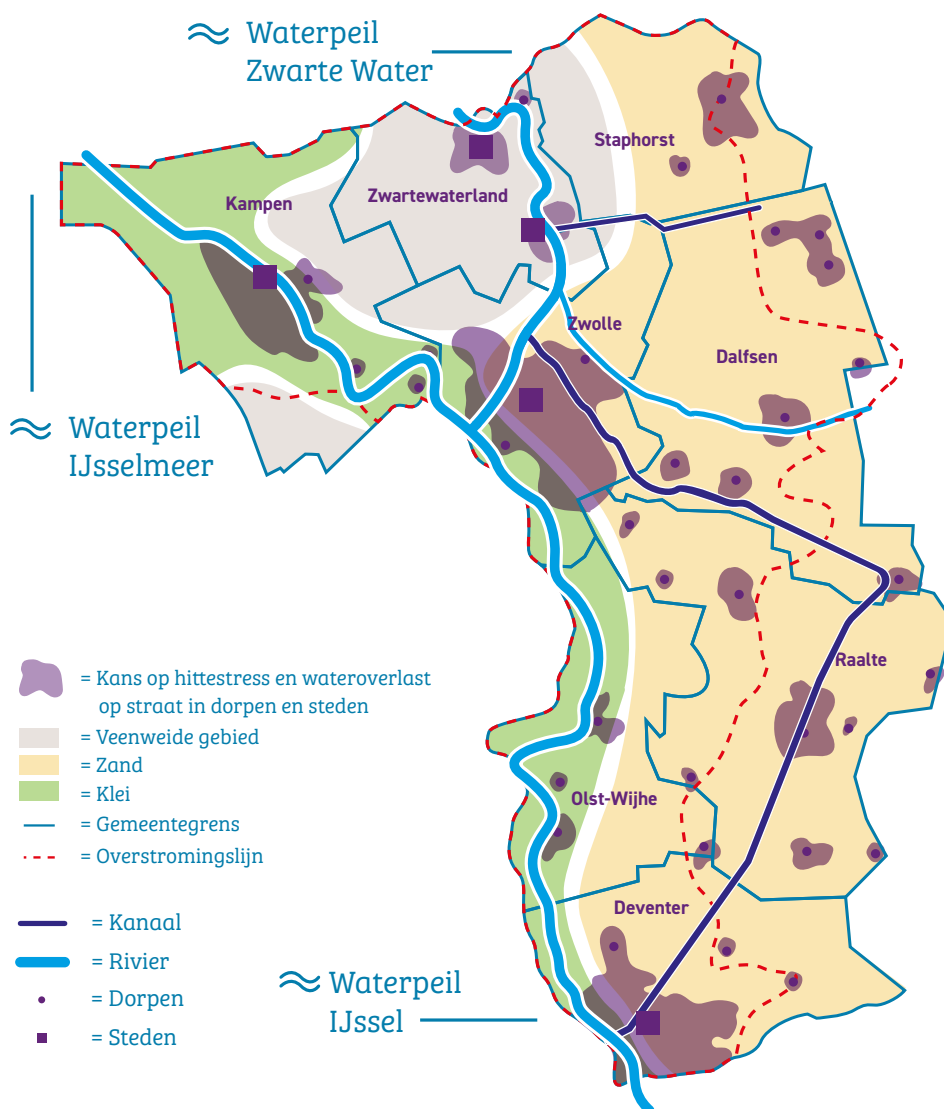

4. De opgave in West-Overijssel

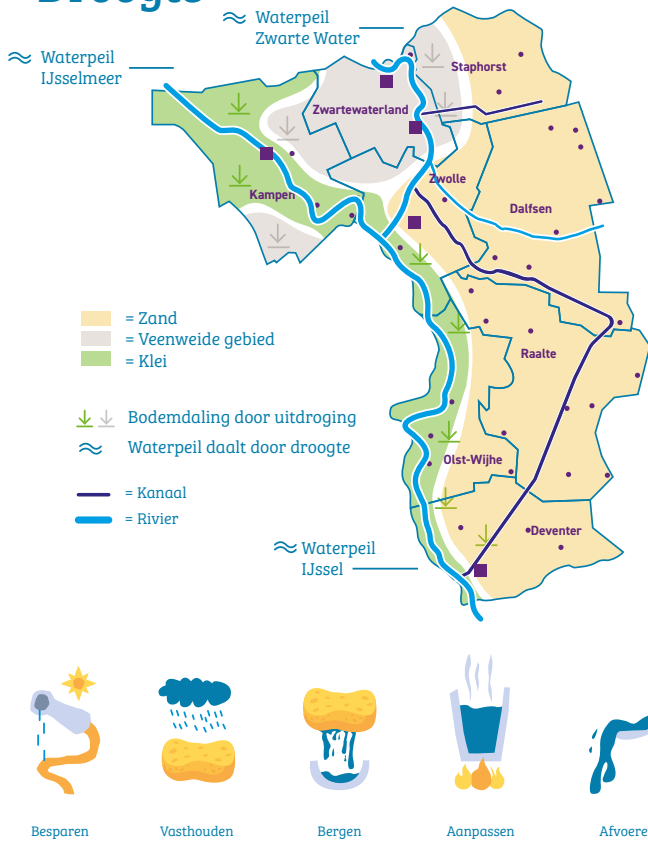
Met als aanleiding het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie hebben gemeenten, waterschap en provincie een Klimaatatlas ontwikkeld van West-Overijssel. Een tool, waarin de klimaateffecten op het gebied van droogte, hitte, wateroverlast en overstromingen zichtbaar zijn gemaakt in het gebied van de gemeenten Deventer, Olst-Wijhe, Raalte, Dalfsen, Zwolle, Staphorst, Zwartewaterland, Kampen.

Met kennis van deze opgaven is in de afgelopen periode bepaald welke thema's voor West-Overijssel om nadere uitwerking vragen. Deze zijn verkend en besproken tijdens een aantal regionale klimaatdialogen. De uitkomsten van die gesprekken hebben een plek gekregen in het maatregelenpakket dat is vastgelegd in het Uitvoeringsprogramma. De opgave voor West-Overijssel ziet er in beeld zo uit:

Klimaatkaart RIVUS

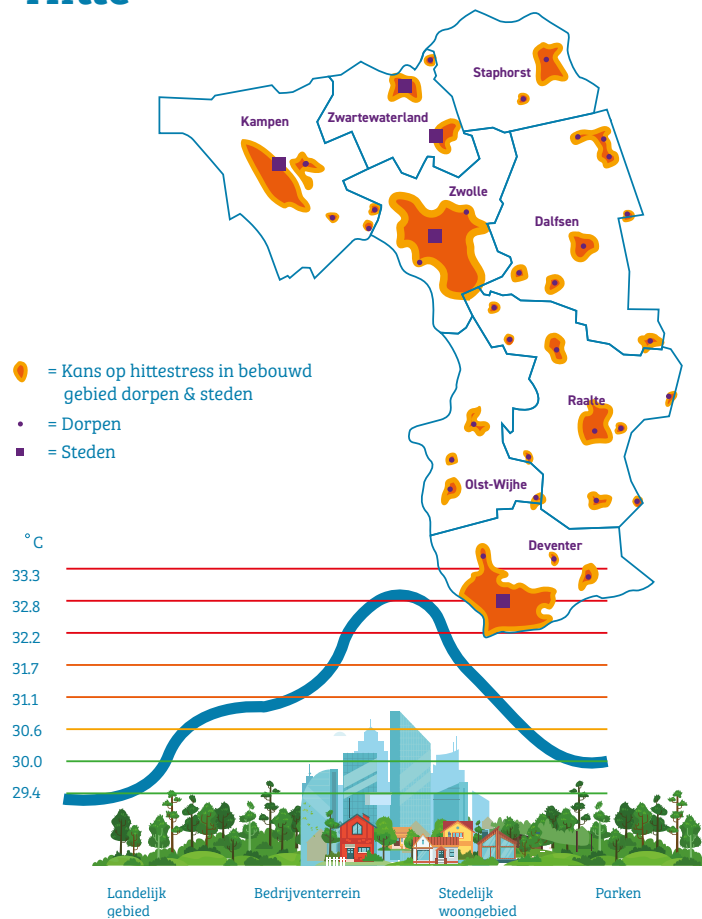
Droogte

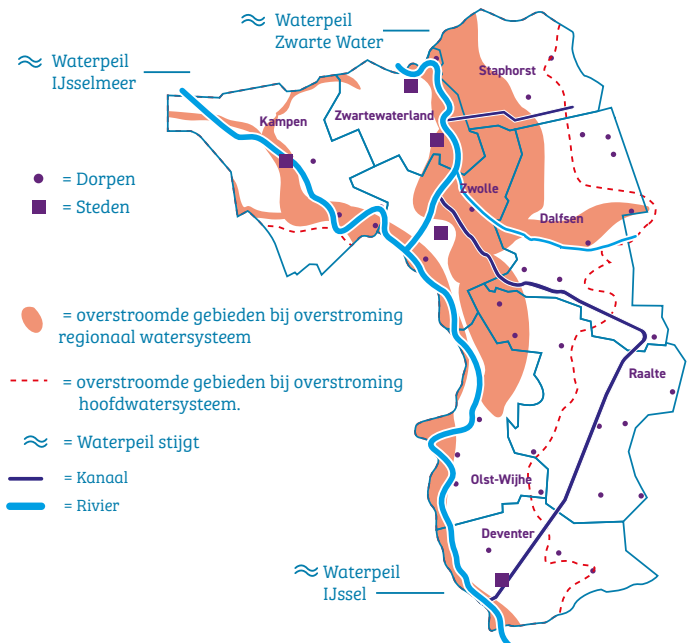
Wateroverlast op straat

Hitte

Overstroming

5. Leidende principes

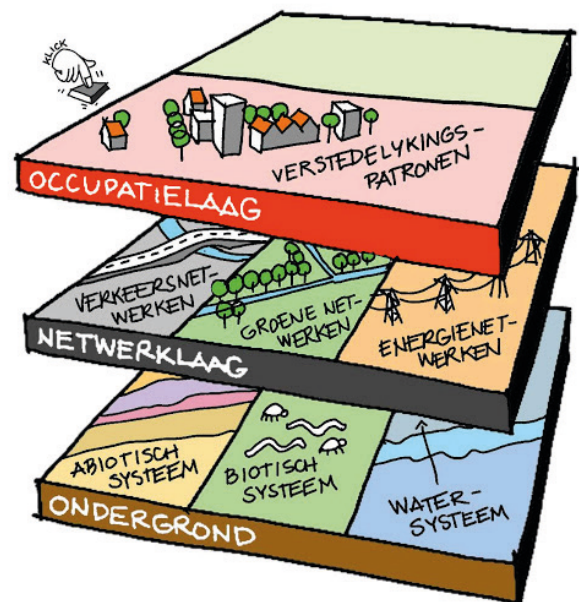
Een aantal gemeenten in West-Overijssel heeft op onderdelen al een eigen adaptatiestrategie of is daarmee bezig. Een deel heeft ook al een eigen uitvoeringsplan met gemeentelijke keuzes. Het maakt duidelijk dat de afzonderlijke overheden binnen de Werkregio RIVUS in de eerste plaats zelf verantwoordelijk (willen) zijn voor een groen-blauwe aanpak in de eigen gemeente of binnen het eigen werkgebied. Tegelijkertijd werken we soms samen aan een waterrobuust en klimaatbestendig West-Overijssel. Dat doen we met gezamenlijke programma's en projecten met toegevoegde waarde, boven op de lokale aanpak. Soms als partners in de Werkregio RIVUS en soms binnen andere (bestaande) samenwerkingen. Alle inzet om onze eigen gemeente, ons eigen werkgebied (waterschap/provincie) en West-Overijssel als geheel waterrobuust en klimaatbestendig te maken, toetsen we aan de volgende leidende principes:

A. De basis op orde, behoud het goede

Dankzij het feit dat gemeenten, waterschap en provincie in de afgelopen jaren stevig hebben gebouwd aan waterveiligheid en waterbeheer, kunnen we in West-Overijssel veilig wonen, werken en leven. Het huidige (water)systeem verdient dan ook onderhoud, vervanging en innovatie. Daarmee behouden we een robuuste basis, waarvan we alle dagen de vruchten plukken, als het gaat om wonen, werken, ondernemen en leven.

B. Van preventie naar adaptatie

We verleggen de focus van "preventie, vooral de strijd tegen het water" nadrukkelijker naar "leven met water, droogte en hitte". De huidige infrastructuur, inrichting en bebouwing zijn namelijk nog teveel afgestemd op "het oude klimaat" en onvoldoende adaptief. Sterker: vergroenen, adaptief bouwen, inrichten en aanleggen van (nuts)infrastructuur zien we als de norm om daarmee de kwetsbaarheid voor klimaatverandering te beperken. Klimaatadaptatie wordt, naast biodiversiteit, circulaire economie en energietransitie, één van de belangrijkste leidende principes bij de voorbereiding en uitvoering van gemeentelijke en private bouw- en infraprojecten in stad en land. We maken daarbij gebruik van de lagenbenadering als uitgangspunt.

C. Samen met bewoners, ondernemers en maatschappelijke partners

We zien in West-Overijssel klimaatadaptatie nadrukkelijk als gezamenlijke opgave: overheden én samenleving. Want om het probleem echt op te lossen, moeten bewoners, ondernemers en maatschappelijke partners ook in actie komen. Immers: zij bezitten de (particuliere) tuinen en terreinen. In totaal zo'n 60-80 procent van alle grondgebied in onze regio. Hen betrekken en stimuleren is dus minstens zo belangrijk als onze eigen opgave als overheden op orde krijgen. We willen daarom een fundamentele verandering in denken, organiseren en doen bewerkstelligen door klimaatadaptief handelen te stimuleren. Goede communicatie en participatie zijn daarbij essentieel. Om draagvlak rondom projecten en maatregelen te realiseren, maar ook om mensen in beweging te krijgen en in eigen tuin, op eigen erf of (bedrijven) terrein in actie te laten komen.

D. Versterking sponswerking en verkoeling in steden, dorpen, buurten en straten

Het versterken van de sponswerking van en het realiseren van verkoeling binnen onze steden, dorpen, wijken, buurten, straten, pleinen en tuinen heeft prioriteit. Gemeenten spannen zich in om dit vast te leggen in omgevingsvisies en -plannen. We zien het als onze opgave dat het onder alle weersomstandigheden zowel binnen als buiten huizen/gebouwen prettig wonen, werken en leven is. We werken samen aan versterking van de sponswerking en de vergroening, met partners, zoals woningcorporaties, buurt- en wijkorganisaties, zorgsector, onderwijs en bedrijven. En door klimaatmaatregelen mee te koppelen in bestaande programma's voor groen, wegen en riolering. Waarbij we de voorkeur geven aan maatregelen die ook de biodiversiteit versterken.

E. Klimaatrobuust landelijk gebied: integraal verbinden en slim combineren

Het landelijk gebied in West-Overijssel wordt overspoeld met opgaven: stikstof, natuur, duurzame energie, bodemontwikkeling, biodiversiteit, klimaatopgaven, kringlooplandbouw. Allemaal ruimtevragers, die nu vaak vanuit verschillende "kokers" worden aangevlogen. In West-Overijssel gaan we in het landelijk gebied voor het verknopen van opgaven en het benutten van meekoppelkansen. Ofwel: integraal verbinden en slim combineren. Een gebiedsgerichte aanpak, waarbij we de "gebruikers" van het buitengebied vanaf het begin willen betrekken: agrariërs, buitenlui, landgoederen, natuurorganisaties en recreatiebedrijven.

F. Versnellen door werk-met-werk te maken

Net als de RIVUS-samenwerking in de afvalwaterketen, leidt samenwerking op het gebied van klimaatadaptatie tot versnelling en betere resultaten. Omdat we kennis en expertise beter kunnen bundelen en benutten. Omdat we vergelijkbare opgaven van de verschillende partners samen sneller tot uitvoering kunnen brengen. Of omdat we gedeelde meekoppelkansen door samenwerking beter kunnen benutten.

Echter niet alle bovenlokale opgaven hoeven door de Werkregio RIVUS zelf te worden aangepakt. Werken aan gezamenlijke projecten op RIVUS-niveau doen we alleen als ze aantoonbaar meerwaarde opleveren. Als ze iets toevoegen, iets wat er nu nog niet is.

Want hoe je het ook wendt of keert: binnen de Werkregio RIVUS hebben de deelnemende partners verschillende opgaven en ambities. De dynamiek in de delta vraagt op onderdelen een veel ambitieuzere aanpak, dan de plekken in de regio waar de klimaatuitdagingen minder acuut zijn. Maar ook: door verschillen in beschikbaar budget en (ambtelijke) capaciteit willen deelnemende partners de vrijheid houden om eigen keuzes te maken. Daarom kiezen we binnen de Werkregio RIVUS voor een getrapte aanpak, met respect voor ieders ambitie. Dit doen we door:

- » Inhoudelijke samenwerkingsprojecten op RIVUS-niveau, waar alle partners aan meedoen.
- » Keuzemenu-projecten, waar een deel van de RIVUS-partners zich aan verbindt.
- » Bij te dragen aan reeds lopende projecten en programma's, waarvan de resultaten bijdragen aan de doelstellingen van de Werkregio RIVUS en dus geheel West-Overijssel.

G. Benutten (economische) kansen

Klimaatverandering is niet alleen een opgave. Het biedt ook enorme kansen: innovatie, versterken van samenwerking tussen bedrijven, nieuwe soorten werk, andere opleidingen. Gemeenten, waterschap en provincie in West-Overijssel zien de kansen van de NOVI-status van de Regio Zwolle, dat zich profileert als (inter)nationale proeftuin op het gebied van klimaatbestendige groei. Daar is klimaatadaptatie een basis voor samenwerking tussen onderwijs, overheden en bedrijfsleven, in een regio met volop expertise en ervaring. Alle samenwerkingspartners in West-Overijssel willen daar op hun eigen manier aan bijdragen en van profiteren.

6. Stimulering & Monitoring

In West-Overijssel (Werkregio RIVUS) staat de komende jaren veel op stapel. Projecten en programma's die apart worden uitgevoerd door gemeenten, waterschap en provincie. Maar ook gezamenlijke activiteiten. We willen resultaten daarvan monitoren en zichtbaar/beleefbaar maken, zodat ook publiek en politiek de aanpak van klimaatadaptatie in West-Overijssel goed kunnen volgen. Hiervoor wordt een monitoringsinstrument opgezet.

Zoals eerder aangegeven: we willen onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties stimuleren om in eigen tuin of op eigen terrein ook in actie te komen. Dat doen we met activiteiten op het gebied van communicatie, kennisdeling (binnen RIVUS en extern met partners), educatie en stimuleringsregelingen.

Nieuwsgierig naar de aanpak in West-Overijssel?

Kijk op www.rivus.net

Met o.a. het Uitvoeringsprogramma en een terugkoppeling van de regionale Risicodialogen.

Tekst en ontwerp:

C • M C E P T

In opdracht van:

Datum:

24 juni 2021